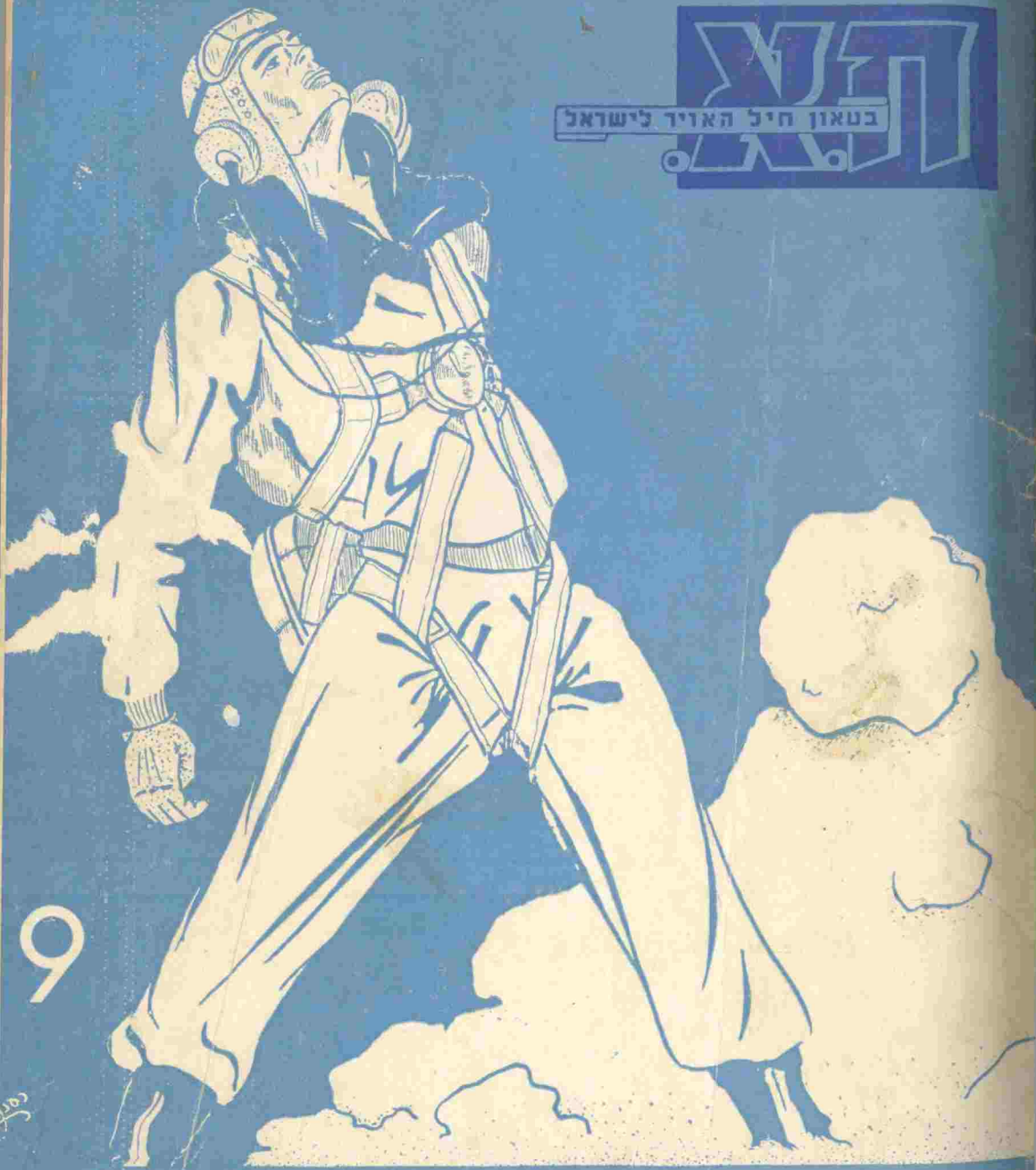

בטאון חיל אויר מס' 9 יולי-אוגוסט 1950

הפז

בטאון חיל האויר לישראל

9

הטיס-משימה חלוצית

מה חייבים לדעת חיילי שיפוט?

מאת פקד חנופה אהוד גולדברג

העדויות שבידינו, העלויות להוקף לזכותו של הנאשם לכשישמעם בית המשפט; יתרה מזו, חייב תובע צבאי לדאוג שלחייל הנאשם יהיה מליץ יושר בצורת סניגור ואילו הפרקליט האזרחי אין דבר זה מדאגתו. ומאידך קובעת חוקת השיפוט, שכל כללי ההוכחה הנהוגים בבתי הדין של המדינה יש לדרוץ לפיהם בבית הדין הצבאי. הוה אומר שכל אותם כללי ברזל של חוקי ההוכחה שנועדו לשמש מעוז וחרב פיפיות להגנת זכויותיו של כל נאשם אזרח במדינתנו בפני שרירות לבו האפשרית של הקטיגור המייצג את השלטונות האזרחיים והמנציח סה לשלול מאת האזרח את החופש שלו תחת מסוה של רדיפת צדק, כוחם יפה, וביתר שאת, גם להגנת זכויותיו של החייל.

מהם, איפוא, כללי הוכחה אלה, שעל שמיר-

אם יש את נפשך לדעת מהי מידת הדמורקרטיה בצבא ההגנה; אם ברצונך להוכיח באיזו קנאות נשמרות זכויות האדם היסודיות של חייל בצבאנו — לך אל חוקת השיפוט וראית זאת.

מבחינת הערובה להגנה ולהתגוננות מלאה הניתנת לנאשם העומד לדין על עבירה פלילית, הרי מהדרת חוקת השיפוט אפילו יותר מאשר עקרונות הפרוצדורה של החוק הפלילי הכללי, כי בעוד שלאור סעיף 44 לחוקת השיפוט חייב תובע צבאי המגיש משפט נגד חייל בבית הדין הצבאי, להביא בפני בית הדין את הענין כולו ולא להסתיר כל עדות שהיא לטובת הנאשם, הרי אין חובה זו מוטלת על שכמי הפרקליט האזרחי של המדינה לגבי נאשם אזרח, ואין שומה עליו להביא לביהמ"ש גם את

תל-אביב ממעוף צפור

שם להוכיח שיש ברשותו הרשיון הדרוש, שכן אין באפשרות התביעה להוכיח שיש לנאשם הרשיון הדרוש. כמו כן חלה חובת ההוכחה על הנאשם שרכוש שיש רגלים לחשוב שהוא גנב בא לרשותו בדרך חוקית.

2. חוקה שכל הדברים נעשים בצורה הראויה והמקובלת. כלל זה כוחו יפה ביחוד שהמדובר הוא בפעולות שנעשו תוך מהלך תפקיד רשמי, כגון עניני הצבור, הממשלה, הצבא וכדומה. למשל, העובדה שאדם משמש במשרד ציבורי, כגון שוטר או פקיד ממשלתי היא עדות לכאורה (פרימה פציה) שאדם זה מונה כראוי לתפקיד בו הוא משמש. בדומה לכך, חוקה שפעולות העבודה במחלקת כוח האדם או הדואר הצבאי נעשו כסדרם ותוך מהלך הענינים, כגון שהתארך וריך והמקום המצויינים בחותמת הדואר הצבאי הם הם המקום והתאריך בו נמסר המכתב לדואר, ואין צורך שיבוא עד להוכיח שהמכתב נמסר לדואר במקום הזה ובתאריך הזה. בדומה, חוקה על מסמך רשמי שהוא נחתם בתאריך המצוין במסמך גופא.

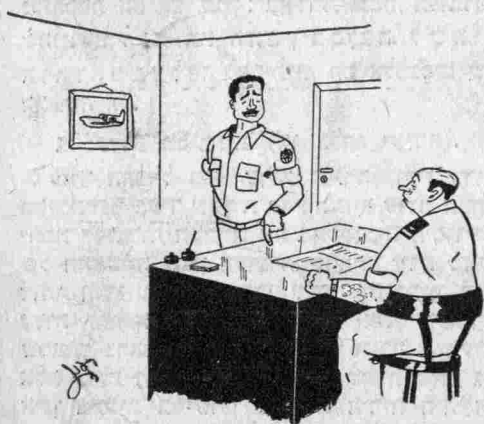
3. חוקה על אדם שהתכוון לכל התוצאות העלולות לצמוח במישרין מן המעשה שעשה. למשל, חייל שהתכוון רק להכות את חברו ומת חברו כתוצאה ממכה זו, הרי חייב החייל בהריגת חברו למרות שהתכוון רק להכותו, כי שומה היה עליו לחזות מראש בתוצאות העלולות לצמוח מהמכה; ובמקרה זה לא יצטרך התובע להוכיח שהמכה התכוון להרוג את חברו ומספיק יהיה אם יוכיח שהמכה באה במתכוון.

4. חוקה על אדם שהוא שפוי בדעתו עד אם הוכח ההיפך, דהיינו אם סניגורו של הנאשם טוען שהנאשם אינו שפוי בדעתו הרי מוטלת החובה עליו להביא ראיות לכך באשר מניחים שכל אדם שפוי בדעתו.

תם הקפדנית מצויים השופטים התובעים הצבאיים, ושנגד כל סטיה מהם רשאי הנאשם או סניגורו להתריע ולהתנגד.

חוק ולא יעבור הוא ששופט או בית דין אינם יכולים להחליט על מעשהו של נאשם אלא לפי חומר ההוכחות המובא בפניהם (זולת כמור בנאשם הנאשם מודה באשמה — כי אז אין צורך בהוכחות). אולם ישנן מסיבות מסוימות שאינן מצריכות הוכחות בצורת עדות, כי השופט זכאי להניח שקיים מצב ענינים מסוים עד שיבוא הנאשם ויוכיח את ההיפך. הנחה כזו בקראת בלשון החוק "חוקה" או פרומציה בלעז. להלן מוסברות חוקות מספר:

א. 1. אדם בחזקת זכאי כלל זה הוא מהמושכלות הראשונים בחוקי ההוכחה, ופירור שו שכל חייל המובא לדין רואים אותו כחף מפשע עד אם הוכחה אשמתו; והתובע הצבאי, הוא ולא אחר, חייב להוכיח לבית הדין, או השופט הדין יחיד, למעלה מכל ספק המתקבל על הדעת, שהחייל הנאשם הוא שעבר את העברה המיוחסת לו, ואין לומר לחייל זה: הוכיח נא לנו שלא עברת את העברה המיוחסת אליך. אמנם, לאחר שהתביעה הביאה עדות מסוֹימת להוכחת עברתו של הנאשם, רשאי הנאשם, אם רצונו בכך, להזים ולהפריך הוכחות אלה כביאור עדויות הסותרות את עדויות התביעה, אבל אין חובה מוטלת עליו מלכתחילה, ובהעדר כל עדות נגדו מטעם התביעה להוכיח שהוא חף מפשע, למשל: התובע הצבאי מאשים חייל בגניבת רכוש צבאי. לשם כך מגיש התובע לבית הדין גליון האשמה שבו עליו לציין: (א) את הסעיף-הסעיפים של החוק שעליו-עליהם מסתמך התובע; (ב) את העובדה שהנאשם הוא חייל (ב.צ.ה.ל.; ג) את המקום ממנו נגנב הרכוש; (ד) את התאריך והשעה בו בוצעה העברה; (ה) טיבו של הרכוש כגון שמיכה, ארגו וכו' 4 תריסרי קופסאות בשר משומר, וכדומה. (ו) מי הבעלים של הרכוש. אבל העובדה לכשעצמה שהוגשה אשמה זו אין בה כדי לדרוש מהנאשם שיוכיח שהוא לא גנב את הרכוש; בראש וראשונה חייב התובע להביא עדויות המוכיחות את כל ששת האלמנטים של האשמה שזכורו למעלה דהיינו א"ו ורק לאחר מכן יצטרך הנאשם, אם ירצה בכך, להביא בפני בית הדין הוכחות שהוא לא גנב רכוש זה. כמוכן שאם הנאשם מודה מלכתחילה באשמה, אין התביעה חייבת להביא הוכחות בכלל, כי "הודאת בעל דין כמאה עדים דמיה". עקרון זה שחובת ההוכחה היא על התביעה מוציא מן הכלל מקרים בודדים הנמצאים "תוך תחום ידיעתו המיוחדת" של הנאשם, כגון במקרים שהחייל נאשם בנהיגת כלי רכב ללא רשיון, או בהחזקת אקדח פרטי ללא רשיון כי במקרים כגון אלה יצטרך הנאשם

— או שאני מקבל סמל-טיט, או שאני עובר לחיל הים

ב. המפורסמות שאינן צריכות

ראיה

סוג אחר של ענינים שאינם מצריכים לגמרי הוכחה בצורת עדות הם דברים שרואים אותם כ"מפורסמות שאינן צריכות ראיה", כלומר, שהשופט יודע עליהם בעצמו ידיעה אישית וידיעה זו משותפת לכלל בני האדם כגון, מה מספר הימים של חדשי השנה השונים; מה גודלן של מידות שונות; שוולד גולד תוך תשעה חדשים; מהו החוק הנהוג בצבא; תאריך חגים ומועדים; מנהגי העם וכדומה. על ענינים כגון אלה נאמר שהם ידועים לכל ויהיה זה משום "עלבון לידיעה האלמנטרית" אם צריך יהיה להוכיח אותם.

עדות מה. מן האמור לעיל מסתבר, איפוא, שאם אין חזקה קיימת בנקודה מסוימת, או שהדבר אינו מן המפורסמות כאמור לעיל, יש להביא עדות להוכחת הנקודה.

אפשר למיין את סוגי העדות כדלקמן: —

1. עדות ממשית כגון הגשת גרזן כמוצג בפני בית הדין או אקדה או פצע על ידו של העד.

2. עדות אישית — העד מעיד בע"פ או מגיש לבית הדין דוקומנט בכתב.

חלוקה אחרת של העדות היא לסוגים הבאים: —

1. עדות ישירה — היא עדות המתייחסת לעובדות שיש להוכיחן והמהוות את האלמנטים היסודיים של כתב ההאשמה (אלמנטים בכתב האשמה פירושם: העובדות היסודיות שעליהן מתבססת האשמה כגון: באשמת גנבה, העובדות שהנאשם לקח את החפץ בכונה לשאול אותו מבעליו לצמיתות, הם אלמנטים של האשמה זו).

2. עדות מסיבתית (או בלתי ישירה).

מהו ההבדל בין עדות ישירה ובין עדות מסיבתית? בעוד שעדות ישירה היא עדות המת- יחסת לעובדות המהוות את האלמנטים היסודיים של ההאשמה, כגון העובדה שראובן ירה מאק" דוחו ופגע בשמעון, הרי עדות מסיבתית היא עדות שאינה מוכיחה במישרין את העובדה שראובן נראה מחזיק אקדה בידו ויורה בשמעון, אלא עדות המתייחסת לעובדות שונות שאם גם אינן נוגעות במישרין בפעולת היריה הזו, הן מאפשרות לשופט או לבית הדין להחליט באם העובדה שראובן ירה בשמעון מתקבלת על

הדעת, ואם היא אפשרית או לא. למשל, אם איש לא ראה את ראובן מחזיק את האקדה ויורה בשמעון, אבל נמצא אקדה מסוים ועליו סמני אצבעותיו של ראובן ובא עד לבית המשפט ומעיד שראה את ראובן יום לפני הרצח קונה אקדה, ועד אחרן מעיד שמיד לאחר ששמע יריה ראה את ראובן יוצא בריצה מהחדר בו היה שמעון מוטל שותת דם, וכן מעיד עד נוסף, שביום שלפני הרצח ראה את שמעון יוצא בחברת אשת ראובן בשעה מאוחרת בלילה מאחד הגנים כשראובן בולש לאחריהם, ועד אחר מעיד שראובן בן אמר לו לפני הרצח, ש"שמעון עוד ישלם עבור זה" — כל העובדות הללו, אם גם אינן מוכיחות במישרין שראובן ירה בשמעון בכונה תחילה, באשר איש לא ראה את ראובן יורה ממש בשמעון, הרי הן משמשות עדות מסיבתית המאפשרת לשופט להגיע לכלל דעה באם ראובן הוא שרצח את שמעון או לא. מענין להזכיר כאן שלפי כללי הדת היהודית הרי אין לחייב את ראובן ברצח שמעון אלא אם כן ראו שני עדים במו עיניהם את מעשה הרצח (או כל מעשה עבירה אחר). והדוגמה הקלסית הנזכרת בתלמוד, היא הספור באותו אדם שראה את חברו נכנס למערה כשבידו חרב שלופה ויוצא מן המערה כעבור דקות מספר כאשר חרב זו נוטפת דם; במערה מוטל איש שלישי ודמו ניגר ארצה — במקרה זה אין הדין היהודי מרשה לבית הדין להרשיע את מחזיק החרב ברצח האדם שבמערה. נראה, שלפי החוק הנהוג במדינתנו (המבוסס על כללי הראיה של החוק האנגלי בצרף החוק המנדטורי, וחוק זה כאמור נהוג גם בבתיה"ד הצבאיים וכן במשפטים בפני מפקדים מוסמכים כשופטים) יוכל ביה"ד לראות במקרה זה של החרב והמערה, עדות מסיבתית שתאפשר לו לקבוע באם מחזיק החרב רצח את האדם במערה או לא.

כמובן שהגשת עדות ישירה אינה מונעת בעד מביא העדות מלהגיש עדות מסיבתית נוסף לעדות הישירה, שלפעמים היא בתסמכא ובעלת ערך רב מאשר עדות ישירה, אבל יכול השופט להרשיע את הנאשם על יסוד עדות מסיבתית אך ורק כשהוא משוכנע למעלה מכל ספק המתקבל על הדעת, שעדות זו מצביעה על מסקנה אחת ויחידה בלבד, שהנאשם הוא שביצע את העבירה שהוא נאשם בה.

איזו עדות רשאי ביה"ד או השופט לשמוע?

חוק העדויות מבוסס על ה"אסור בשמיעה", דהיינו: החוק קובע כללים ביחס לאותם ענינים שהשופט אינו רשאי לשמעם כעדות, וכל ענין אחר החורג מתחום הכללים האלה, יכול השופט לשמעו. מכלל "לאו" אתה שומע, הן."

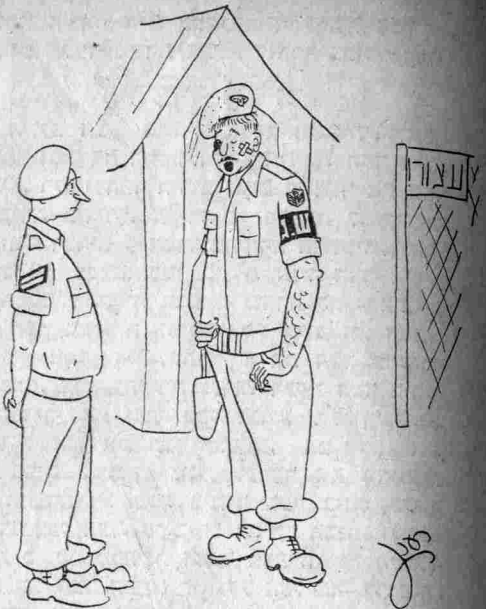
החייל, כי למרות העובדה שיחסים קודמים אלה אינם חלק מעובדת האונס, הריהם עלולים להיר- כיה לבית הדין אם המעשה שעשה הנאשם היה מעשה כפיה בנגוד לרצונה של המתלוננת כדרוש להוכחת אשמת אונס, הואיל ויחסים אלה בחשבים בעיני החוק כקשורים "לענין" גופא. מאידך, העובדה, במקרה האחרון, שהנאשם הוא נשוי, ספק אם היא ל"ענין גופא" כי עובדת נשואים אינה מוציאה מן הכלל את האפשרות שהגבר הנשוי יאנוס אשה שאינה אשתו.

כיצד חוקרים עד

שלא כבצורתה, שבה נחקרים העדים ע"י בית הדין עצמו ולא ע"י באי כח הצדדים (אלא אם כן באמצעות בית הדין). הרי כאן צריך הצד המביא עד או בא כוחו של הצד לחקור אותו בבית הדין. החקירה נעשית בצורת שאלות שהעד עונה עליהן. אולם הן השאלות והן התשובות אסור להן שתחרוגנה ממסגרת כללים מסוימים המצוינים להלן, וכל חקירת עד מור- כבת משלשת השלבים הבאים: —

א. "חקירה ראשית" — בשלב זה שואל הצד המביא את העד או בכ"ח הצד שאלות לעד במגמה להוכיח את הדברים שהחוק מטיל עליו להוכיח. ברם שאלות אלה, הן בשלב זה סהן בשלב השלישי הנודע בשם "חקירה חוזרת" — כמבואר להלן — אסור להן שתהיינה "שאלות מדריכות" דהיינו, אסור שמצורת השאלה עצמה יבין העד מהי התשובה המתבקשת על ידי השואל, ואם גם אפשר לענות על השאלה ביותר מאשר תשובה אחת, הרי אסור לה לשאלה להיות מנוסחת בצורה כזו שתמזו על התשובה שהשואל מבקש לשומעה, למשל — אסור לשו- אל הן ב"חקירה הראשית" והן ב"חקירה חוזרת" לשאול: — "האם לא היה יום גשום אותו יום? אלא עליו לשאול: — "איזה מזג אויר היה אותו יום". בדומה אסור לו לשאול: — "האם קרה הדבר בשעה 1300?" אלא עליו לשאול: — "מה היתה השעה אז?" וכן אסור לו לשאול את המפקד המעיד נגד חייל באשמת סרוב למלא פקודה: — "האם פקדת על הנאשם להתניב בחדר המשמר?" כי אם שאלתו צריכה להיות: "האם אמרת לנאשם דבר מה?", ואם התשובה היא בחיוב, הוא רשאי להמשיך לשאול: — "מה אמרת לנאשם?" ואם העד עונה: "אמרתי לנאשם להתניב בחדר המשמר", רשאי השואל לשאול: — "באיזו צורה אמרת לו זאת, והתשובה של העד — בעל התפיסה הבינונית לפחות — תהיה, אם כן: "בצורת פקודה". ברם יש תמיד לזכור שבחמשה מקרים רשאי הצד המביא עד לשאול עד זה "שאלות מדריכות". ואלה הם המקרים: —

(א) כשאין פלוגתא בין הצדדים בנקודה

...אז אמרתי לו: חבר, או שחראה לי את הפאס, או שתצטרך לתת לי בשינים באם אתה רוצה לעבוד...

להלן כללי העדות בענינים שאין השופט רשאי לשמעם:

(א) דברים "שאינם לענין". פרושו של דבר הוא שביטוי הדין או השופט רשאי לשמוע "עדות לענין גופא" דהיינו רשאי ביחס לאותן העובדות הנזכרות בגליון ההאשמה או במלים אחרות ביחס לעובדות שהנאשם מכחיש את מציאותן, וכל עדות אחרת היא בבחינת "עדות שלא לענין". במושג "עדות לענין גופא" נכללות גם אותן העובדות האחרות הקשורות קשר כה אמיץ בעובדות המהוות את ה"ענין גופא", שהן יכולות לשפוך אור על העובדות של ה"ענין גופא" או לאפשר לביה"ד לשופט להחליט באם העובדות עצמן קיימות או לא. לדוגמה: באשמת גנבה נגד חייל אפשר לשמוע עדות שהחייל הנאשם ירה ברודף אחריו, מכיון שעובדת היריה יכולה לשפוך אור על ה"ענין גופא", דהיינו, אם החייל באמת גנב או לא גנב, כי בית הדין ישקול את עובדות היריה ויאמר לעצמו: אילו לא היה הנאשם גונב כי אז לא היה בורח ולא היה יורה ברודף אחריו, כי לא היתה לו כל סיבה אחרת לברוח זולת הרצון להמנע מהעונש הצפוי לו בעד הגנבה שהוא בצע. דוגמה אחרת היא אשמת אונס שבה אפשר לשמוע, למשל, עדות בדבר היחסים בין הנאשם והמתלוננת שהיו קיימים לפני מקרה האונס שבו נאשם

לאיזה חפץ מסוים שנלקח...?" שאלה כגון זו תאפשר לעד נקודת אחיזה להזכר במה שקרה.

חקירה נגדית

השלב השני הוא „החקירה הנגדית“. לאחר שגמר הצד את החקירה הראשית של העד שהוא הביא, רשאי הצד היריב לקום ולחקור את העד „חקירה נגדית“. חקירה זו מגמתה למעט את דמות הדברים שנאמרו בחקירה הראשית ולהקטין אותה את עקצם, כמו כן, משתדל הצד היריב שמלאכת החקירה הנגדית נהירה לו, „להוציא“

מן העד תשובות לטובתו של יריב זה. ובעוד, כפי שנאמר, אין „להדריך“ את העד בחקירה ראשית, הרי בחקירה נגדית רשאי הצד היריב „להדריך“ את העד בכלל הנוגע „לענין“ גופא.

וגם לשאול את העד שאלות, אם גם אינן מתיחסות „לענין“ גופו, לערער את מהימנות עדותו ולהטיל בלב ביה"ד ספק ביחס לכנות דבריו של העד, או ביחס למידת הבנתו ושכלו. הנה כי כן, מבחינת חופש הפעולה של השואל, ידו של הצד היריב היא על העליונה, לדוגמה: ראובן נאשם בנהיגה רשלנית ושמעון מעיד שנסע במכונית זו אותה שעה במהירות של כ-80 ק"מ לשעה. סניגורו של הנאשם חוקר את העד ועל ידי שאלותיו לעד זה ותשובותיו של העד הוא מוכיח לביה"ד: שהעד לא הסתכל במד"המהירות ושהוא העד אינו יודע לנהוג וממילא שמהירות הנ"ל שצוינה על ידי העד היא רק דבר שבהשערה ושייתכן שהמהירות היתה אליכא דאמת, קטנה הריבה יותר, הואיל והעד קבע את המהירות רק לפי הרוח הקרה שנשבה בפניו ביום החורף הקר; ושהעד הוא שונא בנפש לנאשם עקב מריבה קודמת ביניהם, וגורם זה ממילא מאלץ את העד להעיד לרעת הנאשם. וכן שנמצאו סתירות בדבריו של העד המוכיחות בעליל שאין אמת בדבריו, כגון שבעדותו בפני הקצין הבודק אמר שלא שם לב למידת המהירות בה נסע הנאשם; וכשעד שני, לוי, מעיד במשפט זה, יכול הסניגור לשאול אותו שאלות שתשובותיהן תזקפנה לזכותו של הנאשם, כגון, שמחמת הגשם היתה דרך רטובה ושלמרות העובדה שהנהג הפעיל את הבלמים, התחלקה המכונית וכו'. את כל השאלות הנזכרות לעיל רשאי הסניגור לשאול בצורת „שאלות מדריכות“, כגון: „האם נכון הדבר, שהדרך היתה רטובה בגלל הגשם“, או „אני אומר לך שיום לפני המקרה פרצה מריבה בינך לבין הנאשם“.

חקירה חוזרת

השלב השלישי והסופי בחקירת עד נקרא בשם „חקירה חוזרת“, ובשלב זה, משנסתיימה החקירה הנגדית, רשאי הצד שקרא לעד לשאול את העד אך ורק שאלות הנובעות מתוך „החקי-

מסוימת. כגון, שמו, כתובתו ומקצועו של העד. למשל, הוא רשאי לשאול את העד: „שמך יוסף בן אהרון, ואתה גר ברחוב נחמני 64 בתל-אביב?“ כן אפשר לשאול עד, „שאלה מדריכה“ בנקודה מסוימת אם העד האחר שקדם לו לא נחקר חקירה נגדית ע"י הצד היריב ביחס לנקודה זו גופא, באשר רואים את הצד היריב כאילו הסכים לנקודה זו אם הוא לא חקר את העד חקירה נגדית ביחס אליה — הוה אומר שבית הדין ירשה שהעד „יודרך“ בנקודה זו, ורק בנקודה זו.

(ב) כן אפשר לשאול את העד „שאלה מדריכה“ ביחס לזהותם של אנשים או חפצים, למשל: „האם זהו השעון שאבד לך?“, כמובן, רק לאחר שהעד אמר שאבד לו שעון.

(ג) אם ראובן אמר דבר כזה מחוץ לכתלי בית המשפט ואח"כ הופיע מעד בבית המשפט ושינה את דבריו הוא, מותר לשאול את שמעון הבא להעיד אחריו „שאלה מדריכה“ על מנת לסתור את מה שאמר כמובן בבית הדין, כגון: „האם אמר ראובן במקום זה וזה כך וכך?“ אולם „שאלה מדריכה“ זו אפשר לשאול את שמעון אך ורק לאחר שהוא מסר בבית הדין את נוסח הדברים שהוא „שמעון“ שמע מפי ראובן מחוץ לכתלי ביה"ד.

(ד) כשצד מביא עד לביה"ד ועד זה מגלה אירצון מפורש לומר לביה"ד מה שידוע לו לטובת הצד שהביאו, רשאי צד זה לבקש את ביה"ד להכריז עליו כעל עד עוין, ואזי זכאי צד זה לשאול את העד „שאלות מדריכות“ כאילו היה חוקר עד זה „חקירה נגדית“ (ראה את הסעיף הדין בחקירה נגדית להלן). מן הראוי לציין כאן שביה"ד לא יכריז על עד כעוין אך ורק משום שעדותו אינה עולה בקנה אחד עם התשובה שהצד שהביאו אותו מצפה לשמוע מפי. למשל אם העד אומר שאינו זוכר אם הנאשם הוא הוא האדם שנהג במכונית הרי שבית הדין לא יכריז עליו, רק בשל כך, כעד העוין לתביעה שהביאה עד זה; מאידך, אם העד אומר בבית הדין שהוא בטוח שהוא לא ראה את הנאשם נוהג, למרות שעדים אחרים שמעו אותו מדבר עם הנהג הנאשם, והוא — העד — סיפר בעצמו לפני כן, במשטרה, שראה את הנאשם נוהג — במקרה זה נראה שבית הדין יהיה נוטה להכריז עליו כעל עד עוין.

(ה) אם מתברר לבית הדין שהעד אינו זוכר מה שקרה והצד שהביא אותו כבר ניסה, בבית הדין, כל מיני דרכים להזכיר לו מה שקרה והעד, למרות כל זאת, אינו זוכר, יהיה בית הדין נוטה להרשות לצד זה לרמוז לעד על כמה נקודות אחיזה לרענן את זכרונו וירשה לצד לשאול את העד „שאלה מדריכה“ כגון: „האם לא נאמר מאומה בנוכחות הנאשם ביחס

ההתכונות / כסי'א

ביצור נבשיר בוחות טבניים לחיל?

מאת ראש-בנה יוסף קרן

כל מכונאי מנוע חייב להבין ולדעת יפה את חלקי הגוף ובעיקר את החלקים המכניים, מערר כח ההגאים, מערכת הגלגלים וכו'. צריך, שתהיה לו הבנה וידיעה בהרכבת כלי הנשק במטוס וכיוצא בזה. טכנאי רדיו ומכ"ם חייבים לא רק לדעת להרכיב ולהחליף מכשירים, הם חייבים גם לדעת לעשות תיקונים מהירים במקום ואפילו, בשעת הדחק ליצר או לתאם חלקים. יש להגיע למצב של יכולת עבודה, הן בבסיסים ליד אווירונים, הן במעבדות הקשר והן בתחנות הקשר.

אלחוטאי הקרקע והאוויר אף הם, נוסף למקצועם ולשליטה יפה בלשון העברית והאנגלית, צריכים לדעת את החוקות מכשיריהם, הטיפול המינימלי בהם ואף החלפת חלקים סטנדרטיים בזמן הצורך. הנשק הכללי בחיל האוויר, צריך להכיר את כל סוגי הנשק הקרקעי והאווירי שבהם משתמש החיל, אם אפשר, גם את סוגי הנשק בהם משתמש האויב בפוטנציה. הוא חייב לדעת לנקותם, להרכיבם, לכוונם ולבחון אותם. הוא חייב לדעת בזמן הצורך להתאים חלקי חלוף ולעשות תיקונים קלים. זה דורש הכשרה מקצועית רבה במסגרות יד ובידיעת כלי הנשק.

מכונאי גוף חייב לדעת תיקון כללי בגוף האווירון, חייב להכיר היטב את המתכות והחמרים ממנו בנוי הגוף. לדעת איך, ומתי, להשתמש בכל אחד מהם.

החשמלאים והמכשירנים חייבים לדעת, לא רק לבדוק, לכוון ולהחליף חלקים ומכשירים,

חיל האוויר הוא חיל מקצועי ביסודו. הכונה לא רק לטייסים, אלא בעיקר לכל החיל. רמתו וכושר פעולתו של כל חיל אווירי, תלויים לא רק בכושר פעולתם ויכולתם של טייסיו, אלא בראש וראשונה בכושר הפעולה והיכולת של אותו חבר אנשים המחזיק את האווירונים ומשרת אותם, המתקן והמרכיב אותם. יותר מאשר בכל ארץ אחרת ואצל כל עם אחר, קיים התנאי הזה אצלנו. דוקא מפני שהננו מרוחקים ממרכזי היצור של כלי הטיס, ומשום שאפשר להפסיק לנו את הקשר עם מרכזים אלה, הקושי בהשגת חלקי חלוף או תחליף לאווירונים עלול להיות בעיה רצינית. דוקא משום כך, עלינו להעלות את הרמה המקצועית של הטכנאים שלנו, לדרגא גבוהה ביותר. יש לפתח בהם לא רק את הידיעה היסודית והכרת כלי הטיס על כל אביריהם, אלא גם הבנה עמוקה של הכלים, החומר, ומטרת כל כלי וכל חלק. יש הכרח לפתח את חוש ההתמצאות לדרגא כזאת, שכל טכנאי יוכל להשיא לעצמו עצה גם במצבים אנורמליים, גם בתנאים לא רגילים, כאשר יש להמציא ולשכלל תחליפים ושיפורים של חלקים שונים.

חיל האוויר שלנו, שבהכרח של תנאים אובייקטיביים וסובייקטיביים, יהיה מצומצם בתור חיל סדיר, חייב להקנות לרוב בעלי המקצוע שלו לא רק התמחות יסודית בפניה מסוימת של המקצוע, אלא הכרה רבת כוונים עד כמה שאפשר.

בה? כן או לא? אם העד עונה שלא הגיש תלון נה, רשאי, איפוא, התובע לשאול את המתלונן בחקירה החוזרת: "מדוע לא הגשת תלונה?" והעד יתן את התשובה הנאותה כגון שביום הגניבה קיבל צו-העברה ולא הספיק להודיע למשטרה.

מן הראוי לציין שהאיסור לשאול שאלות מדריכות בחקירה הראשית ובחקירה החוזרת אינו חל על השאלות ששופט שואל את העד על מנת להבהיר לעצמו דברים שאינם ברורים מתוך עדות העד.

רה הנגדית" במגמה היחידה להבהיר ולהסביר לביה"ד את מובנם האמתי של דברים שנאמרו על ידי העד בשעת החקירה הנגדית, או לפרש לביה"ד למה התכון העד באמרו את הדברים שאמר, "בחקירה הנגדית", אולם אין הוא רשאי בשום פנים ואופן לשאול את העד שאלות חד-שות הנוגעות לענינים שלא הזכירו, "בחקירה הנגדית". למשל, בתביעה פלילית על שגנב מבית חברו מצלמה, נשאל המתלונן על ידי הסניגור בחקירה הנגדית: "האם נכון הדבר שלא הגשת כל תלונה למשטרה על מקרה הגנב"